

MİSAFİR:
ANDAÇ HAZNEDAROĞLU İLE SÖYLEŞİ

Söyleşi: Cem Kayalığıl

CK: Merhaba Andaç Hanım. Misafir'i 29. Ankara Uluslararası Film Festivali'nde izledim. Öncelikle gözlem gücünüzün, ikinci olarak da hem senaryodaki kimi kritik tercihlerinizin hem de oyunculuk yönetiminizin samimi bir takdiri hak ettiği kanısındayım. Misafir Türkiye'ye sınırdan kitlesel geçiş yaparak gelen Suriyeli mültecilere eğiliyor. Yakın planda, 30'lu yaşlarındaki Meryem'in (Saba Mubarak) 7 yaşındaki komşu kızı Lena'yla (Rawan Iskeif) olan kader ortaklığını ve bu uyumsuz ikilinin Halep'ten İstanbul'a, oradan da Bodrum'a uzanan, ayakta ve umutlu kalma

mücadelesini izliyoruz. Bunun -çok geriye düşmemesini başardığınız- arka planında ise, güncel, can alıcı önem taşıyan ve devasa büyüklüğü olan bir sosyal-ekonomik-politik mesele var: Türkiye'deki Suriyeliler, onların geleceği ve Türkiye'nin -şu anda nüfusunun yaklaşık yirmide birini oluşturan- bu "misafir topluluk" ile nasıl bir sosyal uyum ve ortak gelecek kuracağı. Bu mesele bağlamında sizin diyeceğiniz şeylerin olduğuna eminim ve ilk sorumu da esasen buna kapı aralamak için soruyorum: Misafir'in, Meryem ile Lena'nın hikayesini anlatmanın ötesinde, daha büyük bir drama dair bir gerçekçilik iddiası taşıdığını düşünebiliriz -yanılıyor muyum?

AH: Çok güzel bir giriş yapmışsınız. Bu filmdeki derdim aynen böyle bir hikayeye başladı. Ülkemize gelen "misafir" sayısı arttı. Sorunlar büyüdü ve biz televizyon haberlerinden göz çeker olduk. Sınırdan geçen Suriyelilerin yüz bin kişi beklenirken üç milyonu geçmesi tarifsiz bir acıyı da beraberinde getirdi.

Çok zor olsa da kendi konfor alanım olan İstanbul'dan çıkıp bu gerçeğin peşine düştüm. Üç yıl doğuda sınır geçişlerinde binlerce insanla görüştim. Meseleyi tarihe bir kanıt olsun diye en objektif yönünden anlatmak istedim. Hikayeyi dramatize etmek yerine en insani tarafından anlatmayı tercih ettim.

Bütün sosyolojik zemini araştırmak işte bu üç yılın ürünü. Binlerce göçmen insanın hayatına tanıklık etmekle birlikte bu hikaye devam ediyor...

Suriyeli mültecinin Türkiye'deki sorunları

CK: *Misafir, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sorunları olarak dil bariyerini, kimliksizliği, erken evliliği ve düzenli bir iş bulamama sorunlarını öne çıkartıyor. Filmde sizin önem verdiğiniz ama benim gözümünden kaçan (sizin bu listeye eklemek isteyeceğiniz) başka şeyler var mı? Bunlara ek olarak, tabii her film her soruna eğilemeyeceği için Misafir'in çerçevesinin dışında kalmasını anlayışla karşılayabileceğimiz, ama Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin yaşadığını sizin bildiğiniz ne gibi başka sorunlar var?*

AH: *Misafir*'de belli başlı sorunlar iki karakterin yaşadıkları üzerinden anlatılıyor. Belki altı çizili değil bu sorunlar. Gerçek hikayelerden derlediğim için o kadar pornografik bir acı etkisi yaratmıyor film. En çok korktuğum şeylerden biriydi. Hikayeler, yaşananlar o kadar dramatik ki onun içinden hikayede tarafsız

kalmanız zorlaşıyor. Çok iyi bir senaryo doktorum vardı ve hep beni uyardı. Karakterlerin *acıya zorluğa rağmen* ne yaptığıyla ilgilendim. Yukarıdakine ek, “Yarın savaş çıkarsa siz ne yaparsınız?” sorusunu izleyiciye sordurmaktı amacım.

CK: *Filminizdeki Suriyeli mülteci grubunda çalışanlar ve para kazananlar hep kadınlar. Peki erkekler ne güne duruyor, onlar niye çalışmazlar? Filmdeki mülteci erkeklerin iş aramıyor, eve kapanıyor oluşu bilinçli bir tercihtir herhalde?*

AH: Garip bir şekilde gittiğim evlerde ya savaşa gidip gelen, Suriye’de hayatını kaybeden ya da yaşlı erkekler vardı. Yaşlı erkekler genelde iş bulamıyorlar Türkiye’de. Gençler çalışıyor. Filmde kapı önünde oturanlar, işe gidemeyenler bilinçli seçilmiş yaşlı erkeklerdi. Garip bir şekilde kadınları da çalıştırmıyorlar fakat çocukların çalışmasına göz yumuyorlar.

Mekân

CK: *Bana göre filminizde iki mekâna özel önem atfediyorsunuz: Bir tanesi mültecilerin ortak olarak kullandığı kiralık ev (bina altı deposundan bozma bir yer, aşağıda oluşu özellikle dikkat çekici); ötekisi ise aslında ulusuna ve statüsüne bakmaksızın herkese açık olan ama galiba Suriyeli mültecilerin başkalarından daha yoğun olarak kullandıkları park. Özel alan, kamusal*

alan, toplasma-topluluklaşma ve mevcut mekanları dönüştürme pratikleri: Suriyeli mültecilere bir film senaristi ve yönetmeni gözüyle baktığınızda bu kavramlar size neler çağırıyor?

AH: Bu mekânlar benim en sık gittiğim yerlerdi. Biri Bağcılar'daki depo, diğeri Balat'taki park. Depo sahibi, adam başı para alıyordu. Kırk kişi kalsa ayda dört bin lira geliri vardı. Apartmandakiler gürültüden şikayetçi olduğu için dışarıdan girip çıkılıyordu. En garip öykülere orada rastlamıştım. Gittiğimde onlarca çocuk vardı evde. Suriye'de ölen komşusunun çocuklarını alıp gelmişler. Dayanamadılar kira parasına. Savaşa döndüler. Bir gün evlerine gittiğimde toplanmışlardı, "Büyük şehirde yaşamaktansa savaşta ölürüz daha iyi!" dedi adamcağz. Döndüklerinde Halep'te gerçekten bir binanın bodrum katına sığınmışlar. Öldüler mi kaldılar mı, bir süre sonra haber alamadım.

İkinci mekân park olmaktan çıktı. Yazları kirasını ödeyemeyenlerin, evden atılanların parkı oldu. Bu mekanlarla ilgili "ihtiyaç ve kamusal alan pratiği" başlığı atmak daha doğru olur. En son deprem zamanı Düzce'de görmüştük böyle manzaralar. Fakat yıllarca savaşın uzadığını düşünürsek gerçekten şehir planlamada sıkı yaşam kurallarına ihtiyacımız var.

CK: Peki, şimdi mekân ölçeğini büyütelim: Suriyeli mülteci için Türkiye ne ifade eder? Bunu hem filminizden bağımsız olarak hem de Misafir'deki kurmaca karakterler özelinde cevaplamayı düşünebilirsiniz. Size bir tartışma alanı açmak için –"Misafir" in çok manidar bir isimlendirme olduğunu kendimize hatırlatarak– kendi görüşümü söyleyecek olursam: Filminizde Türkiye'yi karakterleriniz için geçici bir durak noktası olarak kurduğunuzu düşünüyorum. Misafir'in mültecileri için öncelikli hedef, Türkiye'nin batısına gitmek. Katılır mısınız?

AH: Misafir'in (*musafir*) Arapça anlamı "yolunda olan", "yoluna giden" demek. Genellikle birçoğunda bizde de olduğu gibi bir Avrupa rüyası var. Proje bitiminde Avrupa'da birçok mülteci kampı gezme şansım oldu. Karşılaştırması çok zor avantajlar ve dezavantajlar var.

Benim hikaye'de başrol küçük kız Yunanistan'a kaçtı. Hikaye benim için hâlâ devam ediyor.

Film üzerinden anlatırsak bu geçişteki yolun Türkiye kısmının tamamını anlatmayı niyetim. Yunanistan'daki bir kampta çocuklarla çalışan psikologlar filmi izleyince gelip boynuma sarıldı. "Bu çocuklara terapi derslerinde 'Hadi dans

edelim, eller havaya!’ diye seanslar yapıyoruz, ama bu yolu günlerce aç susuz geldiklerini, anne babalarını kaybettiklerini neler yaşadıklarını düşünmüyoruz.” dediler. Yani asıl ihtiyaçların farkında olmadıklarını söylediler. Filmin asıl hedefi bu yükü bütün dünyanın fark etmesi ve bizimle paylaşması.

Oyunculuk – Karakter – Senaryo üçgeni

CK: *Bir filmi oluşturan öğeler içerisinde oyunculuğun ve oyuncu yönetiminin sizin için ayrı bir değer taşıdığını biliyorum. Mesela Acı Tatlı ve Ekşi filminiz için oyuncularınızı sahiden kampa sokmuşsunuz, yanlış öğrenmediysem. Bunu biraz irdeleyelim mi: Andaç Haznedaroğlu için nedir oyuncu? Bununla bağdaştırılabilecek bir başka soru ise şu: Senaryosunu tamamen sizin yazdığınız filmlerinizde (Misafir gibi) karakter nerede durur, zihninizde nasıl bir ağırlık taşır?*

AH: Benim yazdığım yönettiğim filmlerde hep bir derdim oluyor. Karakterler de o derdi anlatsın istiyorum, ama içine düştükleri durumlarla. Yaşadığım çağın sorunlarına şahitlik ediyorum ve bunu da görsel olarak anlatma derdine düşüyorum. Bu zaman zaman şehir hikayesi zaman zaman mülteci sorunu.

Ben işin hep zanaat tarafında oldum. “Sanatçiyım” demek bana hep kibirli ve ağır bir yük gelir. O yüzden de hiçbir yerde görünmek istemem. Seyirciye bir derdi görsel olarak anlatmak üzerine kafa yorarım. Çağımızda kitap okumak yerine görsellik çok daha etkili. **Misafir** filmi nerede izlendiyse seyirci algısında bir

değişiklik oldu. En son festivalde Avusturya'da 8 yaşında bir izleyici "Benim on eurom var. Filmdeki Lena'ya nasıl veririm, ona nasıl yardım ederim?" dedi. Bütün salon inanılmaz bir duygu yaşadık. Film Avusturya'da birçok okulda mülteci algısını değiştirmek üzerine satın alındı. Benim için daha değerli ne olabilir ki?

CK: Misafir tarzı bir filmde insan, Meryem ile Lena'nın anne-kız olmasını bekliyor, oysa öyle değiller. İyi ki de değiller, yoksa klişeleşmiş bir hikaye izlerdik herhalde, ne dersiniz? Meryem'i sadece bir mülteci olarak çizmemişsiniz, o sadece Suriye'den Türkiye'ye gelmek zorunda kalan insanların temsili bir örneği değil; Meryem'in mültecilik/yabancılık durumunun yarattığı bir mikro hikaye de var -Lena'nın sorumluluğunu almak ve biraz da bunun avantajından faydalanmak- ki onun kişisel dramını derinleştiriyor: bağlanış, terk ediş, yalnızlık, pişmanlık ve benzeri... Ben burada ilginç ve değerli bir karakterizasyon ve senaryo tercihi görüyorum, bunun filminizi güzelleştirdiğini düşünüyorum. Siz neler söylemek istersiniz?

AH: Çok güzel yazmışsınız. Benim çocuğum yok ve hikayede Meryem'in yerine koydum kendimi. İnatçı bir çocukla koskoca bir yol nasıl alınır? Ve bu uzun yol bana ne öğretir? Çekimler sırasında başrol kız **Rawan**'la (8) aynı ilişkiyi yaşadık aslında. Hemen meseleyi kavradı ve söyleneni yapmamaya başladı. Ben Türkçe konuşuyorum, o Arapça cevap veriyor. Her şeyi anlıyoruz. Aramızdaki sevgi, annelik, zaman zaman kavga her an yer değiştirdi. Çok şey öğrendiğim, değiştiğim inanılmaz bir yol oldu benim için. Onu çok seviyorum ve özlüyorum.

CK: *Bu filmde Türkiyeliler ile Suriyeliler arasında pek bir etkileşim kurulmuyor gibi. (Gerçi bunun iki önemli istisnası var: Bir tanesi erken evlilik hikayesi, diğerine ise birazdan geleceğim.) Bu fikrime katılıyorsanız bu yöndeki tercihinizin gerekçelerini merak ediyorum.*

AH: Film sadece küçük kızın gözünden olsun istedim. Normalde de ülkemizde pek kaynaşamadık aslında. Kimsenin birbirini anladığı yok. Mülteci diye ayırım yapılıyor. Onların da uyum sağlamaya pek niyeti yok. Sosyolojik olarak çok büyük problemler bizi bekliyor.

CK: *Filmde Türkiyeli bir kadının, yani Şebnem Dönmez'in oynadığı Zeynep karakterinin Lena'ya yardımı dokunuyor. Ben şunu çok önemsedim: Zeynep'i Lena için bir kurtarıcıymış gibi çizmemişsiniz ve ikisi arasında oluşan geçici bağı, aslında Halepli Lena'ya değil de İstanbullu -ve maddi olanakları yüksek olan- Zeynep'e yaptığı etki açısından ele almışsınız. En azından ben bunu böyle gördüm. Yorumumun doğruluğunu-yanlışlığını değerlendirmenizi rica etsem?*

AH: Yorumunuz doğru. Hikayeyi yazmamdaki asıl neden bu sahneydi aslında. Bir gün Balat'ta bir çocuk arabanın önüne atladı. Ben mi çocuğa dokundum çocuk mu bana, bilinmez. Sonrasında bu üç buçuk yıl mülteci hikayesinin içinde buldum kendimi.

CK: *“Filmin son kısmı (Bodrum sekansı) ile ilgili kimi sıkıntıları var,” desem beni hoş karşılar mısınız? (Buraya bir gülücük eklediğimi farz edin!)*

AH: Ben de gülücükle yanıt vereyim: ☺

CK: *Küçük Lena’yı güzel bir geleceğin beklediğini düşünmek yanlış olmasa gerek. Peki Meryem’in geleceği için ümitlenebilir miyiz? Lena ona ne kattı dersiniz? Ve Türkiye Meryem’e ne verecek?*

AH: Burası da seyirci yorumu olsun.

Filmin seyirci üzerindeki etkisi

CK: *Misafir 54. Antalya Film Festivali’nde seyirci ödülünü (Dr. Avni Tolunay İzleyici Ödülü) kazandı. Ayrıca gazetelerde bu filmin “Suriyelilere bakışı değiştirdiği” yazıldı. Seyircinin ilgisinin sizi şaşırtmamış olduğunu zannediyorum. Seyirciden şimdiye dek gelmiş olan dönüşlere ilişkin hissiyatınız nasıl?*

AH: Dediğim gibi şahit olduğum gerçekliği en iyi şekilde anlatmaya çalıştım. Bu da seyircide değerini buldu. İzleyen herkese duyarlılıkları için çok teşekkür ediyorum.

CK: *Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin detaylı gözlemlerde bulunmuş bir film yönetmenisiniz. Sizce yerleşik toplum (Türkiye’nin yerleşik insanları) Suriyeliler için neler yapabilir? Neler yapmalı (ama yapmıyor)? Bu konuda paylaşmak isteyeceğiniz görüşleriniz var mı?*

AH: Son söz: Mülteci Meselesi tahmin ettiğimizden daha büyük ve önemli. Herkes başkalarından bir şeyler bekler durumda. Annesiz babasız çocuklar hergün daha büyük bir sorunun içinde. İnsanın yaşadığı olaylar değişmez. Ama olaylara verdiğimiz tepkiler değişirse hayat değişir. Şu an bir çocuğa bir kelime Türkçe öğretmek her şeyden değerli. Umut var ve yapacak çok şey var. Umarım Mülteci çocukların hayatında bu film bir ışık olur.

CK: *Son sorum film seyircisi olan Andaç Haznedaroğlu’na. Sinema sanatını sizin için etkileyici ve cazibeli kılan, “Çok beğeniyorum, tekrar*

tekrar izleyebilirim!” diyebileceğiniz filmler neler? Zihninizde bir çırpıda oluşturabileceğiniz bir film listesi varsa bizimle de paylaşır mısınız?

AH: *Protesto* (La Haine, Kassovitz, 1995), *Sürü* (Güney, 1979), *Dövüş Kulübü* (Fight Club, Fincher, 1999), *Baba* (The Godfather, Coppola, 1972).

***Misafir* filmi 14 Eylül 2018’de genel gösterime girecek. Filmin internet sitesi için şuraya tıklayın: <http://andacfilm.com>**